

**Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Полтавський юридичний інститут
Кафедра цивільного, господарського і фінансового права**

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ»**

Рівень вищої освіти – другий (магістерський) рівень

Ступінь вищої освіти – магістр

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Освітня програма/спеціалізація – «Право»

Статус дисципліни – вибіркова

Рік набору – 2019, 2020

Робоча програма навчальної дисципліни «Правові засади євроінтеграції» для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» освітньої програми «Право» Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Полтава: Полтавський юрид. ін.-т Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2019. 27 с.

Розробник:

Гаркуша Андрій Олександрович,

доцент кафедри цивільного, господарського і фінансового права,

кандидат юридичних наук, доцент

Гарант освітньої програми:

Криницький Ігор Євгенович – завідувач кафедри цивільного, господарського і фінансового права, доктор юридичних наук, професор, старший науковий співробітник

Затверджено на засіданні кафедри цивільного, господарського і фінансового права (протокол № 1 від 11 вересня 2019 р.)

Дата оновлення – 27 серпня 2020 року
(протокол № 1 засідання кафедри цивільного, господарського і фінансового права від 27 серпня 2020 року)

Завідувач кафедри _____  _____ І. Є. Криницький

Зміст

1. Опис навчальної дисципліни.....	4
2. Очікувані результати навчання.....	7
3. Програма навчальної дисципліни.....	10
4. Обсяг і структура навчальної дисципліни.....	15
5. Теми лекційних і практичних занять.....	16
5.1. Теми лекційних занять.....	16
5.2. Теми практичних занять.....	17
6. Форми педагогічного контролю, засоби та критерії оцінювання результатів навчання	18
7. Інформаційне забезпечення навчальної дисципліни.....	25

1. Опис навчальної дисципліни

Робоча програма навчальної дисципліни «Правові засади євроінтеграції» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми «Право» підготовки магістрів зі спеціальності 081 «Право» галузі знань 08 «Право».

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень освіти	Дидактична структура навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів - 4,0	Галузь знань – 08 «Право» Спеціальність – 081 «Право» Освітньо-професійна програма «Право» Рівень освіти – другий (магістерський)	Вибіркова	Вибіркова
Модулів – 2		Рік підготовки: 1-й	Рік підготовки: 1-й
Загальна кількість годин - 120		семестр	семестр
		1-й	1-й
		Лекції	Лекції
		18 год.	4 год.
		Практичні заняття	Практичні заняття
		22 год.	4 год.
		Самостійна робота	Самостійна робота
		80 год.	112 год.
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,5 самостійної роботи студента – 5,0		Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (іспит)	Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (іспит)

Метою вивчення навчальної дисципліни «Правові засади євроінтеграції» є набуття студентами здатності розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі права Європейського Союзу, євроінтеграційних процесів, що передбачає проведення різноманітних досліджень та/або здійснення інновацій й характеризується невизначеністю умов і вимог.

Завданнями вивчення зазначеної навчальної дисципліни є:

- формування у студентів спеціалізованих концептуальних знань у галузі права Європейського Союзу, процесів та механізмів правового забезпечення євроінтеграції, які включають сучасні наукові здобутки у цій галузі, що є основою для оригінального мислення та проведення досліджень у вказаній сфері, зокрема щодо:
 - о поняття та змісту основних категорій права Європейського Союзу;
 - о організаційно-правових моделей функціонування інститутів, органів та агенцій Європейського Союзу;
 - о тенденцій розвитку та реформування інституційно-організаційної системи Європейського Союзу;

- о системно-структурної організації Європейського Союзу, правового статусу та практики його реалізації інституціями, органами та агенціями;
- о нормотворчості суб'єктів Європейського Союзу, порядку прийняття та реалізації актів інституціями, органами та агенціями Європейського Союзу;
- о правового статусу службовців, офіційних посадових осіб інституцій, органів та агенцій Європейського Союзу;
- о правового механізму контролю за реалізацією їх повноважень;
- о особливостей реалізації юридичної відповідальності в межах Європейського Союзу;
- о особливостей та внутрішньої будови права Європейського Союзу, його джерел;
- о правового механізму, форм, засобів та напрямів гармонізації національного законодавства до права Європейського Союзу;
- о правової основи взаємовідносин України та Європейського Союзу, їх детермінант та перспектив розвитку;
- о правових засад членства у Європейському союзі, процедури його набуття та припинення;
- о особливостей юридичного механізму захисту прав і свобод людини в Європейському Союзі;
- набуття студентами спеціалізованих умінь/навичок розв'язання проблем, котрі виникають у інститутів, органів та агенцій Європейського Союзу в процесі їх формування та здійснення повсякденної діяльності, а також у держав-членів, фізичних та юридичних осіб Європейського Союзу унаслідок реалізації органами, агенціями та інституціями їхніх власних або делегованих повноважень, зокрема щодо:
 - о взаємодії держав-членів Європейського Союзу із інституціями, органами та агенціями Європейського Союзу;
 - о взаємодії третіх держав із інституціями, органами та агенціями Європейського Союзу;
 - о організації та проведення виборів до Європейського Парламенту;
 - о формування інституцій, органів та агенцій Європейського Союзу та здійснення ними своїх повноважень;
 - о юрисдикційного забезпечення права Європейського Союзу Судом ЄС та національними судами держав-членів;
 - о реалізації правового статусу структурними елементами Європейського Союзу у бюджетно-фінансовій сфері, зовнішньо-політичній сфері, сфері охорони правопорядку та юстиції, охорони прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб;
 - о особливостей організаційно-правових вимог членства, процедури вступу країни-кандидата до Європейського Союзу;
 - о здійснення нормотворчості, координації взаємодії відповідних суб'єктів.

– здатність інтегрувати знання, набуті у процесі вивчення цієї та низки інших навчальних дисциплін, й розв'язувати складні задачі у мультидисциплінарних контекстах, зокрема:

о поєднуючи знання, набуті у процесі вивчення навчальних дисциплін «Теорія держави і права», «Конституційне право України», «Державне (конституційне) право зарубіжних країн», «Міжнародне право», «Історія міжнародного права» щодо правосуб'єктності та правової природи Європейського Союзу, системи його інституцій, органів та агенцій, порядку їх формування та правового статусу, юрисдикційного забезпечення права Європейського Союзу Судом ЄС та національними судами держав-членів, взаємодії держав-членів із інституціями, органами та агенціями Європейського Союзу, взаємодії третіх держав із інституціями, органами та агенціями Європейського Союзу;

о поєднуючи знання, набуті у процесі вивчення навчальних дисциплін «Міжнародне приватне право», «Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності», «Інвестиційне право» студенти набувають знань про особливості взаємодії національних правопорядків різних держав, міжнародного та національного права, права Європейського Союзу та національно права держав-членів;

– здатність розв'язувати проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності, зокрема щодо:

о застосування набутих теоретичних знань та сформованих практичних навичок щодо реалізації правового статусу інституціями, органами та агенціями Європейського Союзу;

о застосування набутих теоретичних знань та сформованих практичних навичок щодо здійснення нормотворчого процесу інституціями, органами та агенціями Європейського Союзу;

о особливостей гармонізації національного права із правом Європейського Союзу;

о аналізу детермінант та тенденцій правовідносин між Україною та Європейським Союзом;

о реалізації процедури набуття членства у Європейському Союзі.

Пререквізити: «Теорія держави і права»; «Конституційне право України»; «Історія міжнародного права»; «Державне (конституційне) право зарубіжних країн».

Кореквізити: «Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності».

Постреквізити: компетентності, отримані унаслідок опанування зазначеної навчальної дисципліни мають застосовуватися при вивченні наступних навчальних дисциплін: «Актуальні проблеми цивільного права», «Міжнародний комерційний арбітраж», «Інвестиційне право».

Мова навчання – українська.

2. *Очікувані результати навчання з дисципліни*

3. *Очікувані результати навчання з дисципліни*

Опанувавши навчальну дисципліну «Правові засади євроінтеграції», студент набуде наступні загальні та фахові компетентності, котрі дозволять йому розв'язувати складні проблеми у діяльності інституцій, органів та агенції Європейського Союзу, його взаємодії із державами-членами та третіми державами, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій й характеризується невизначеністю умов і вимог. У результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен демонструвати такі результати навчання:

1. сформулювати поняття та зміст основних категорій права ЄС;
2. систематизувати втілення основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування права у галузі розв'язання спорів, що виникають у сфері права ЄС;
3. проаналізувати взаємодію міжнародних правових систем із правом ЄС та національними правовими інститутами держав-членів;
4. здійснити порівняльно-правовий аналіз окремих інститутів права ЄС та різних національних правових систем;
5. інтерпретувати основні міжнародно-правові норми та норми права ЄС, а також розуміти методологію їхнього тлумачення;
6. застосовувати норми права ЄС на практиці;
7. пояснити практику реалізації інститутів права ЄС;
8. визначити правову позицію на різних стадіях правозастосування права ЄС, як зі сторони держав-учасниць, так і з боку ЄС;
9. запропонувати проекти правозастосовних актів на різних стадіях діяльності інститутів ЄС;
10. прогнозувати результат впливу проектів норм права ЄС на відносини у сфері євроінтеграції;

Навчальна дисципліна забезпечує набуття студентами результатів навчання, визначених освітньо-професійною програмою «Право», а саме:

Загальних компетентностей:

ЗК-1. Здатність до критичного осмислення суспільних та галузевих процесів та явищ.

ЗК-2. Здатність застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях.

ЗК-3. Здатність формулювати особисту думку та доказово її представляти.

ЗК-4. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК-6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК-7. Здатність до безперервної самоосвіти та самовдосконалення.

ЗК-9. Здатність здійснювати дослідження.

ЗК-12. Здатність до міжособистісного та інтерактивного спілкування.

ЗК-13. Уміння шукати й використовувати різні джерела інформації.

ЗК-14. Навички роботи в комп'ютерних мережах та використання програмних засобів.

Спеціальних компетентностей:

СК-1. Здатність аналізувати правові проблеми та формувати правові позиції.

СК-2. Здатність виявляти проблеми правового регулювання і пропонувати належні способи і процедури їх вирішення, включаючи подолання юридичної невизначеності.

СК-3. Здатність діяти відповідно до принципів верховенства права та законності.

СК-4. Здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення правових норм, а також знання практики їх застосування.

СК-6. Здатність визначати факти, належні та прийнятні для юридичного аналізу ситуації.

СК-9. Здатність застосування міждисциплінарного підходу в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності.

СК-11. Знання системи права Європейського Союзу та розуміння її співвідношення з правовою системою України.

СК-12. Здатність застосовувати Європейську конвенцію з прав людини та основоположних свобод і прецедентну практику Європейського суду з прав людини.

СК-13. Здатність використовувати професійне тлумачення норм права в порівняльному взаємозв'язку щодо норм внутрішньодержавного і міжнародного права.

СК-14. Здатність проведення порівняльно-правових досліджень

СК-16. Здатність самостійно готувати проекти нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини.

СК-17. Здатність самостійно готувати проекти актів правозастосування, включаючи вимоги щодо їх законності, обґрунтованості та мотивованості.

СК-18. Здатність використовувати міждисциплінарні знання для вирішення правового завдання.

СК-19. Уміння розв'язувати складні задачі і проблеми у професійній діяльності.

Програмних результатів навчання:

ПРН-1. Давати кваліфіковану оцінку чинного законодавства і правозастосовної практики з позицій принципів верховенства права та законності.

ПРН-2. Використовувати правові позиції Європейського суду з прав людини.

ПРН-4. Оцінювати правильність використання юридичної термінології і демонструвати вільне володіння юридичною технікою.

ПРН-6. Документально оформлювати прийняте рішення по юридичній справі

ПРН-7. Демонструвати здатність генерувати нові ідеї та використовувати сучасні технології у наданні правничих послуг.

ПРН-8. Обґрунтовувати правову позицію на різних стадіях правозастосування.

ПРН-9. Застосовувати різноманітні способи усунення прогалин в законодавстві.

ПРН-10. Самостійно готувати проекти актів правозастосування у різних сферах професійної діяльності

ПРН-11. Створювати проекти нормативних правових і правозастосовних актів з урахуванням правил юридичної техніки і новітніх тенденцій вітчизняної та іноземної правотворчості.

ПРН-12. Здійснювати юридичну кваліфікацію в нестандартних ситуаціях

ПРН-14. Самостійно формулювати актуальну наукову проблему і пропонувати наукові шляхи її вирішення.

ПРН-15. Використовувати в професійній діяльності основні методи наукового пізнання.

ПРН-16. Використовувати іноземні юридичні інформаційні ресурси.

ПРН-17. Здійснювати самостійне наукове дослідження з актуальної юридичної тематики із використанням сучасних наукових методів.

ПРН-18. Здійснювати презентацію свого дослідження з правової теми, застосовуючи першоджерела та прийоми правової інтерпретації складних комплексних проблем, що постають з цього дослідження.

ПРН-19. Створювати робочу групу (команду) для реалізації проекту, оптимально визначати функції окремих членів команди, створювати умови для вироблення загального командного рішення (реалізації проекту).

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль І. ГЕНЕЗИС ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК ПОЛІТИКО-ПРАВОВОГО ФЕНОМЕНУ. ІНСТИТУЦІЙНА СИСТЕМА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Історія становлення та розвитку європейської інтеграції

Передумови інтеграційних процесів в Західній Європі та еволюція ідеї європейської єдності. Інтенсифікація об'єднавчих процесів у Європі після Другої світової війни. План Шумана 1950 г. Поняття «комунітарний

метод», його відмінність від методу міжурядового співробітництва. Створення Європейських співтовариств (Європейського співтовариства з вугілля та сталі, Європейського економічного співтовариства, Європейського співтовариства з атомної енергії) як провідний напрямок реалізації європейської інтеграції після Другої світової війни. Розвиток Європейських співтовариств у 1960-1980-х рр. Значення Єдиного європейського акта 1986 р. Ідея створення Європейського Союзу (ЄС) та її втілення у Маастрихтському договорі 1992 р. Реформування Союзу за Амстердамським (1997 р.) та Ніщцьким (1999 р.) договорами. Хвилі розширення ЄС. Проект Договору про запровадження Конституції для Європи 2004 р., причини його провалу. Модернізація ЄС у зв'язку з набуттям чинності Лісабонського договору 2007 р.

Політико-правова природа Європейського Союзу

Мета, завдання, принципи діяльності ЄС, їх прикладне значення. Цінності ЄС, їх практичне значення. Еволюція правосуб'єктності ЄС. Лісабонський договір і питання правосуб'єктності ЄС. Міжнародна правосуб'єктність ЄС та способи її реалізації. Правосуб'єктність ЄС за національними правом держав-членів. Місце ЄС серед інших європейських міждержавних організацій (Західноєвропейського Союзу, Організації північноатлантичного договору, Ради Європи, Організації з питань безпеки і співробітництва у Європі, Європейської асоціації вільної торгівлі). Компетенція Європейського Союзу, її характер, зміст та види. Реалізація компетенції ЄС. Розмежування предметів відання і повноважень між ЄС та державами-членами. Принципи субсидіарності та пропорційності. Юридичні процедури розширення компетенції ЄС. Можливість повернення компетенції ЄС державам-членам. Фінансування діяльності ЄС. Бюджет ЄС: джерела формування, порядок прийняття і виконання. Політична природа Європейського Союзу. Проблема «дефіциту демократії» та засоби її подолання. Основні концепції правової природи ЄС.

Членство в Європейському Союзі

Правові основи членства держав у Європейському Союзі. Вимоги до держав, які бажають вступити до ЄС. Юридичний статус і зміст формальних вимог, які закріплені в Договорі про ЄС та Копенгагенських критеріях членства 1993 р. Процедура набуття членства в ЄС, її стадії. Правова природа та зміст договорів про приєднання (вступ) нових держав-членів. Питання про вихід з ЄС. Правові підстави та процедура призупинення деяких прав держав – членів ЄС. Правовий статус держав-членів ЄС. Вплив європейської інтеграції на обсяг суверенних прав держав-членів ЄС і їх здійснення. Виконання державами-членами зобов'язань за установчими договорами ЄС:

принципи лояльності та солідарності. Посилене співробітництво: умови та процедура участі держав-членів.

Права людини в Європейському Союзі. Громадянство Європейського Союзу

Становлення інституту правового статусу особи в праві ЄС. Нормативно-правові акти, що регулюють основи правового статусу людини та громадянина в ЄС. Роль прецедентного права Суду ЄС. Хартія про основоположні права Європейського Союзу 2000 р., її юридична сила, структура та зміст. Особливості класифікації прав у Хартії. Принципи правового статусу людини та громадянина в ЄС: принцип рівності, принцип поваги прав людини та основних свобод, принцип гарантованості і пріоритету прав людини і основних свобод. Основні цінності, на захист яких спрямована діяльність ЄС: людська гідність, свобода, демократія, рівність, верховенство права та повага до прав людини, зокрема осіб, що належать до меншин. Перспективи їх подальшого розвитку. Гарантії прав та свобод людини та громадянина в ЄС: інституціональні, процесуальні та матеріальні. Особливості приєднання ЄС до Конвенції про захист прав людини та основних свобод 1950 р. Інститут громадянства ЄС: історія становлення, природа, порядок набуття та втрати. Основні права громадян ЄС: свобода пересування та проживання в межах території Європейського Союзу, політичні права, право на звернення до органів ЄС, право на дипломатичний та консульський захист, право доступу до документів інститутів ЄС, право громадянської ініціативи щодо законопроектів. Допустимі обмеження здійснення прав і свобод, їх межі. Основні обов'язки громадянина ЄС.

Загальна характеристика інституційної системи та інститутів Європейського Союзу

Генезис інституційної системи ЄС. Склад інституційної системи ЄС: інститути, органи, агенції. Джерела правового статусу інституційної системи ЄС. Визначення та різниця між статусом інститутів, органів, агенцій ЄС. Інтереси, які представляють інститути, органи, агенції ЄС. Основоположні принципи інституційної системи ЄС: принцип інституційної рівноваги, принцип пріоритету норм права ЄС, принцип пропорційності та субсидіарності. Європейський Парламент: склад і порядок формування, правовий статус депутатів, організаційна структура, повноваження, порядок роботи. Європейська Рада: склад, повноваження, порядок роботи і прийняття рішень. Голова Європейської Ради (Президент ЄС). Рада: склад і порядок формування, організаційна структура, повноваження, порядок роботи. Верховний представник ЄС з питань спільної зовнішньої політики та політики безпеки. Європейська Комісія: склад і порядок формування, організаційна структура, повноваження, порядок роботи. Судова система ЄС:

склад, порядок формування, юрисдикція. Правова природа рішень Суду ЄС. Європейський Центральний банк: склад і порядок формування, організаційна структура, повноваження, порядок роботи, юридична сила рішень. Рахункова палата: склад і порядок формування, організаційна структура, повноваження, порядок роботи, юридична сила рішень.

Органи та агенції Європейського Союзу

Органи ЄС: статус, функції та завдання. Джерела правового статусу органів ЄС. Економічний та соціальний комітет: склад, порядок формування, повноваження, юридична сила рішень. Участь у законодавчому процесі в ЄС. Комітет регіонів: склад, порядок формування, повноваження, юридична сила рішень. Участь у законодавчому процесі в ЄС. Омбудсман: порядок призначення, функції. Порядок звернення до Омбудсману, юридична сила рішень. Агенції ЄС: статус, функції та завдання. Джерела правового статусу агенцій ЄС. Європейський інвестиційний банк: функції, формування капіталу та порядок надання інвестицій. Європейське поліцейське відомство (Європол): мета діяльності та предмети відання, повноваження, керівні органи. Євроюст: мета діяльності та предмети відання, повноваження, керівні органи. Європейська оборонна агенція: мета діяльності та предмети відання, повноваження, керівні органи.

Законодавчий процес в Європейському Союзі

Поняття законодавчого процесу в ЄС: особливості та основні риси. Основні процедури прийняття рішень в ЄС та суб'єкти законодавчого процесу. Звичайна законодавча процедура: сфери застосування, стадії. Спеціальна законодавча процедура: сфери застосування, стадії. Акти делегованого законодавства: поняття та природа. Суб'єкти прийняття. Бюджетна процедура. Процедура укладання міжнародних угод. Опублікування актів інститутів ЄС та набрання ними чинності.

Модуль II. ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ; СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Загальна характеристика права Європейського Союзу. Принципи права Європейського Союзу

Право ЄС: поняття, структура, дія у часі та просторі. Співвідношення понять "право ЄС" і "європейське право". Співвідношення права ЄС з національним правом держав-членів. Принцип верховенства права ЄС щодо національного права держав-членів: історія становлення принципу, поняття, особливості застосування в окремих державах-членах. Принцип прямої дії права ЄС у національних правопорядках держав-членів: історія становлення

принципу, поняття, умови визнання, відмінність від прямого застосування. Співвідношення права ЄС з міжнародним публічним правом. Загальновизнані принципи та норми міжнародного права. Конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 р. Принципи права ЄС: поняття, класифікація, джерела.

Джерела права Європейського Союзу

Джерела права ЄС: види та ієрархія. Зміст поняття *acquis communautaire* ("здобуток Співтовариства") та особливості застосування цього поняття в законодавстві України. Загальна характеристика установчих договорів ЄС як джерел первинного права ЄС: структура, порядок внесення змін, географічна і темпоральна сфери дії. Загальна характеристика джерел вторинного права ЄС. Регламент і директива як джерела право ЄС. Правові акти *sui generis* як джерела права ЄС. Індивідуальні та рекомендаційні акти ЄС: види, юридична сила, правове значення. Міжнародні договори як джерела права ЄС. Питання про існування правила прецеденту щодо рішень Суду ЄС. Загальні принципи права: поняття, місце в ієрархії джерел права ЄС.

Судовий захист права Європейського Союзу

Особливості судового захисту права в рамках ЄС: існування двох рівнів захисту – національного та наднаціонального. Захист права ЄС в Суді ЄС: прямі та непрямі провадження. Провадження проти держав-членів, що порушують свої зобов'язання за правом ЄС: підстави ініціювання, суб'єкти, порядок розгляду, характер рішень Суду ЄС. Провадження проти інститутів, що ухвалюють незаконні правові акти ЄС: підстави ініціювання, суб'єкти, порядок розгляду, характер судових рішень. Провадження проти незаконної бездіяльності інститутів ЄС: підстави ініціювання, суб'єкти, порядок розгляду, характер рішень Суду ЄС. Преюдиціальні провадження: визначення, природа, суб'єкти, порядок розгляду, характер рішень Суду ЄС. Забезпечення Судом ЄС єдності в застосуванні та тлумаченні права ЄС. Відповідальність держав-членів перед фізичними та юридичними особами за порушення права ЄС. Умови відповідальності держави-члена. Принципи еквівалентності та ефективності при відшкодуванні завданої фізичним та юридичним особам шкоди. Захист права ЄС у національних судах держав-членів.

Історія розвитку відносини між Україною та Європейським Союзом, їх нормативно-правове регулювання

Набрання членства у ЄС – пріоритет зовнішньої політики України, визначений на законодавчому рівні. Встановлення дипломатичних відносин України із Європейськими співтовариствами 1991 р. Передумови укладення

Угоди про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами і Україною 1994 р., набрання чинності Угодою. Цілі Угоди, організаційні заходи, передбачені Угодою. Указ Президента України «Про затвердження стратегії інтеграції України до Європейського Союзу» 1998 р.: загальна характеристика. Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» 2004 р.: загальна характеристика. Ступінь виконання Україною вимог, які висуваються до держав-кандидатів на вступ до ЄС. Щорічні саміти «Україна-ЄС», їх юридичні наслідки. Передумови укладення Договору про асоціацію між Україною та ЄС: історичні передумови. Поняття «асоціації», приклади існування Угод про асоціацію. Переговори щодо створення зони вільної торгівлі. Поняття зони вільної торгівлі. Аналіз Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Юридичні аспекти співробітництва між Україною та Європейським Союзом

Участь України в агенціях і програмах Європейського Союзу. Участь України у програмі ЄС «Європейська політика сусідства»: мета, цілі. Двосторонній план дій Україна-ЄС. Участь України в ініціативі ЄС «Східне партнерство»: природа, цілі, формати діалогів. Співробітництво України та ЄС в рамках Європейської політики безпеки та оборони. Угоди «Про визначення загальної схеми участі України в операціях ЄС з врегулювання криз» та «Про процедури безпеки, які стосуються обміну інформацією з обмеженим доступом» 2005 р.: загальна характеристика. Торгівельно-економічне співробітництво України та ЄС. Співробітництво України та ЄС в енергетичній сфері: приєднання України до Договору про заснування Європейського енергетичного співтовариства. Співробітництво України та ЄС у сфері юстиції і внутрішніх справ. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про стратегічне співробітництво 2009 р. Угоди про спрощення оформлення віз та про реадмісію осіб 2007 р. Безвізовий діалог з ЄС. Візова політика ЄС. План дій з лібералізації візового режиму між Україною та ЄС. Співробітництво України та ЄС у галузі транспорту. Спільний авіаційний простір між Україною та ЄС. Співробітництво України та ЄС в сфері екології: зв'язки із Європейським екологічним агентством. Створення Регіонального екологічного центру України. Угода про асоціацію між Україною та ЄС.

Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу

Правові засади адаптації законодавства України до *acquis communautaire*. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським

Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Закон України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». Програма адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Етапи адаптації українського законодавства, їх задачі та пріоритетні сфери адаптації. Механізми адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Центральні органи державної влади, відповідальні за адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Координаційна рада з питань адаптації законодавства. Міністерство юстиції України як спеціально уповноважений орган державної влади у сфері адаптації. Юридична експертиза проектів нормативних актів на предмет відповідності: процедура, юридичні наслідки. Особливості застосування адаптованих норм права ЄС у національному правопорядку України.

4. *Обсяг і структура навчальної дисципліни*

Тема навчальної дисципліни	Обсяг у годинах							
	Денна форма				Заочна форма			
	Усього	У тому числі			Усього	У тому числі		
		Л	ПЗ	СРС		Л	ПЗ	СРС
Модуль 1. «МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ЯК УНІВЕРСАЛЬНИЙ РЕГУЛЯТОРНИЙ МЕХАНІЗМ»								
1. Поняття та особливості міжнародного права у сучасний період	9	2	2	5	9	2		7
2. Взаємодія та взаємовплив міжнародного та національного права	18	4	4	10	7			7
3. Система сучасного міжнародного права	9	2	2	5	7			7
4. Регіональні системи міжнародного права	18	4	4	10	7			7
<i>Разом</i>	54	12	12	30	44	2		42
Модуль 2. НАЦІОНАЛЬНЕ ПРАВО У ЙОГО ВЗАЄМОДІЇ ІЗ МІЖНАРОДНИМ ПРАВОМ								
5. Правові системи сучасності	9	1	2	5	12	1		10
6. Особливості джерел у правових системах сучасності	9	1	2	5	13	1		10
7. Конфлікт юрисдикцій правових систем.	9	2	2	5	11		2	11
8. Універсалізація та уніфікація національних правових систем.	9	2	4	5	11		2	9
<i>Разом</i>	36	6	10	20	46	2	4	40
Усього годин / кредитів ECTS	90 / 3,0	18	22	50	90 / 3,0	4	4	82

5. Теми лекційних і практичних занять

5.1. Теми лекційних занять

Теми навчальної дисципліни	Теми лекцій	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
Модуль 1. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ЯК УНІВЕРСАЛЬНИЙ РЕГУЛЯТОРНИЙ МЕХАНІЗМ			
1. Історія становлення та розвитку європейської інтеграції	Історія становлення та розвитку європейської інтеграції	2	2
2. Політико-правова природа Європейського Союзу	Політико-правова природа Європейського Союзу	2	
3. Права людини в Європейському Союзі	Права людини в Європейському Союзі	2	
4. Членство в Європейському Союзі	Членство в Європейському Союзі	2	
5. Загальна характеристика інституційної системи та інститутів Європейського Союзу	Загальна характеристика інституційної системи та інститутів Європейського Союзу	2	1
Модуль 2. НАЦІОНАЛЬНЕ ПРАВО У ЙОГО ВЗАЄМОДІІ ІЗ МІЖНАРОДНИМ ПРАВОМ			
6. Загальна характеристика права Європейського Союзу. Принципи права Європейського Союзу	Загальна характеристика права Європейського Союзу. Принципи права Європейського Союзу	1	1
7. Судовий захист права Європейського Союзу	Судовий захист права Європейського Союзу	2	
8. Історія розвитку відносини між Україною та Європейським Союзом, їх нормативно-правове регулювання	Історія розвитку відносини між Україною та Європейським Союзом, їх нормативно-правове регулювання	1	
9. Юридичні аспекти співробітництва між Україною та Європейським Союзом	Юридичні аспекти співробітництва між Україною та Європейським Союзом	2	
10. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу	Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу	2	2
Усього		18	4

5.2. Теми практичних занять

Теми навчальної дисципліни	Теми практичних занять	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
Модуль 1. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ЯК УНІВЕРСАЛЬНИЙ РЕГУЛЯТОРНИЙ МЕХАНІЗМ			
1. Історія становлення та розвитку європейської інтеграції	Історія становлення та розвитку європейської інтеграції	2	
2. Політико-правова природа Європейського Союзу	Політико-правова природа Європейського Союзу	2	
3. Права людини в Європейському Союзі	Права людини в Європейському Союзі	2	
4. Членство в Європейському Союзі	Членство в Європейському Союзі	2	
5. Загальна характеристика інституційної системи та інститутів Європейського Союзу	Загальна характеристика інституційної системи та інститутів Європейського Союзу	2	
Модуль 2. НАЦІОНАЛЬНЕ ПРАВО У ЙОГО ВЗАЄМОДІІ ІЗ МІЖНАРОДНИМ ПРАВОМ			
6. Загальна характеристика права Європейського Союзу. Принципи права Європейського Союзу	Загальна характеристика права Європейського Союзу. Принципи права Європейського Союзу	4	
7. Судовий захист права Європейського Союзу	Судовий захист права Європейського Союзу	2	2
8. Історія розвитку відносини між Україною та Європейським Союзом, їх нормативно-правове регулювання	Історія розвитку відносини між Україною та Європейським Союзом, їх нормативно-правове регулювання	2	2
9. Юридичні аспекти співробітництва між Україною та Європейським Союзом	Юридичні аспекти співробітництва між Україною та Європейським Союзом	2	
10. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу	Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу	2	
Усього		22	4

**6. Форми педагогічного контролю,
засоби та критерії оцінювання результатів навчання**

Оцінювання результатів засвоєння навчальної дисципліни «Правові засади євроінтеграції» передбачає проведення поточного та підсумкового контролю і здійснюється на основі накопичувальної бально-рейтингової системи.

Видами **поточного контролю** знань студентів є:

– контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на *лекційних заняттях* із застосуванням таких засобів: усне, письмове або експрес-опитування. За підсумками поточного контролю на лекціях студенти можуть отримати від 0 до 4 балів;

– контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на *практичних заняттях* із застосуванням таких засобів: усне, письмове або експрес-опитування, виконання тестових завдань, розв'язання практичних завдань або задач, захист кейсу, підготовка і захист есе або реферату за ініціативи студента. За підсумками практичних занять упродовж семестру студент може отримати від 0 до 28 балів;

– протягом семестру студенти виконують завдання для *самостійної роботи* (підготовка усної доповіді, презентації, есе, реферату тощо). Максимальна кількість балів за самостійну роботу – 8.

Формою *підсумкового контролю* знань студентів із навчальної дисципліни є *залік*, що оцінюється за шкалою від 0 до 60 балів. Залік складається в усній формі за білетами до заліку. Мінімальна оцінка результатів поточного контролю та самостійної роботи, за якої студент допускається до іспиту, становить 20 балів.

Розподіл балів між формами організації освітнього процесу і видами контрольних заходів:

Лекційні заняття	Практичні заняття (поточний контроль)		Самостійна робота	Іспит (підсумковий контроль)	Загальна оцінка знань
	Модуль № 1	Модуль № 2			
max 4	max 14	max 14	max 8	max 60	max 100

Критерії оцінювання з дисципліни «Правові засади євроінтеграції»

Систематичність та активність роботи на лекціях оцінюється викладачем від 0 до 4 балів, виходячи з наступних критеріїв:

4 бали – у разі відвідування (відпрацювання пропущених) здобувачем вищої освіти усіх лекцій з навчальної дисципліни протягом семестру та роботи на них;

0 балів – у разі наявності пропущених (невідпрацьованих пропущених) лекцій з навчальної дисципліни протягом семестру або відсутність активності в освоєнні навчального матеріалу на них.

Оцінка визначається викладачем, який веде практичні заняття, на підставі даних журналу академічної групи та інформації, наданої лектором, на останньому практичному занятті відповідного семестру та включається до оцінки за ПК поточного семестру (навчального року).

Результати оцінювання роботи здобувача вищої освіти фіксуються у журналі обліку роботи викладача, відповідній відомості та оприлюднюються за допомогою електронної системи контролю навчання.

кількість балів	критерії оцінювання
13-14	<p>Систематичне відвідування практичних занять, відсутність пропусків занять без поважних причин; відпрацювання тем практичних занять, пропущених з поважних причин; вирішення завдань до кожного практичного завдання; висока активність роботи на практичних заняттях; засвоєння всього матеріалу тем змістовного модуля; повні та обґрунтовані відповіді при розв'язанні завдань (казусів); здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання; уміння опрацьовувати та застосовувати акти законодавства; обізнаність із постановами та роз'ясненнями вищих судових інстанцій; уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми; вміння мислити абстрактно та узагальнено; здатність публічно представити матеріал.</p>
11-12	<p>Систематичне відвідування практичних занять, відсутність пропусків занять без поважних причин; відпрацювання тем практичних занять, пропущених з поважних причин; вирішення завдань до кожного практичного завдання; висока активність роботи на практичних заняттях; засвоєння всього матеріалу тем змістовного модуля; повні та обґрунтовані відповіді з несуттєвими помилками при розв'язанні завдань (казусів); здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання; уміння опрацьовувати та застосовувати акти законодавства; обізнаність із постановами та роз'ясненнями вищих судових інстанцій; уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми; здатність публічно представити матеріал.</p>

9-10	<p>Наявність пропущених практичних занять; відпрацювання тем пропущених практичних занять; вирішення завдань до кожного практичного завдання; активна робота на практичних заняттях; засвоєння основних положень тем змістовного модуля; допущення декількох незначних помилок при розв'язанні завдань (казусів); здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання; уміння опрацьовувати та застосовувати акти законодавства; обізнаність із постановами та роз'ясненнями вищих судових інстанцій; здатність публічно представити матеріал.</p>
7-8	<p>Наявність пропущених практичних занять; відпрацювання тем пропущених практичних занять; епізодична відсутність рішень завдань (казусів); участь у роботі на практичних заняттях; засвоєння окремих положень матеріалу тем змістовного модуля; неповні відповіді при розв'язанні завдань (казусів); складності при визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання; певні складності при застосуванні актів законодавства; здатність публічно представити матеріал.</p>
5-6	<p>Несистематичне відвідування практичних занять, відсутність на заняттях без поважних причин; наявність декількох невідпрацьованих тем пропущених практичних занять; епізодична відсутність рішень завдань (казусів); участь у роботі на практичних заняттях; засвоєння окремих положень матеріалу тем змістовного модуля; неповні відповіді, допущення помилок при розв'язанні завдань (казусів); великі складності при визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання; певні складності при застосуванні актів законодавства; невпевнені навички публічного представлення матеріалу.</p>
3-4	<p>Епізодичне відвідування практичних занять, відсутність на заняттях без поважних причин; наявність невідпрацьованих тем пропущених практичних занять; епізодична відсутність рішень завдань (казусів); пасивна робота на практичних заняттях (участь у роботі останніх лише за наявності стимулу з сторони викладача); наявність певного уявлення щодо матеріалу тем змістовного модуля; неповні відповіді, допущення значної кількості помилок при розв'язанні завдань (казусів); невміння визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання; невпевнені навички застосування актів законодавства; невпевнені навички публічного представлення матеріалу.</p>

1-2	Систематичні пропуски практичних занять без поважних причин; наявність невідпрацьованих тем пропущених практичних занять; систематична відсутність рішень завдань (казусів); пасивність у роботі на практичних заняттях; відсутність знань за темами змістовного модуля; неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при розв'язанні завдань (казусів); нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання; не достатні навички застосування актів законодавства
0	Систематичні пропуски практичних занять без поважних причин; теми пропущених практичних занять не відпрацьовані; систематична відсутність рішень завдань (казусів); пасивність у роботі на практичних заняттях; відсутність знань за темами змістовного модуля; неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при розв'язанні завдань (казусів); нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання; відсутність навичок застосування актів законодавства; невміння публічно представляти матеріал.

Самостійна робота здобувача вищої освіти із навчальної дисципліни «Правові засади євроінтеграції» виконується у формі:

1. наукової статті;
2. наукової доповіді;
3. тез наукової доповіді на конференції;
4. огляд судової практики;
5. есе за вузькоспеціальною проблематикою;
6. анотації прочитаної додаткової літератури з курсу, у т.ч. іноземної;
7. термінологічного словника.

Враховуючи різноманіття форм самостійної роботи, і той факт, що остання оцінюється в діапазоні від 0 до 8 балів, як критерії її оцінювання використовуються такі показники:

- складність форми обраної студентом самостійної роботи;
- ступінь самостійності виконання роботи;
- творчий характер роботи;
- внутрішня послідовність, логічність і завершеність роботи.

Форми самостійної роботи, зазначені в пунктах 1-4 притаманний науковий характер, а тому вони оцінюються у діапазоні від 0 до 8 балів. Форми самостійної роботи, зазначені в пунктах 5-7, мають переважно теоретично-прикладний характер, а тому вони оцінюються у діапазоні від 0 до 4 балів.

Розрахункова шкала для оцінювання самостійної роботи здобувача вищої освіти:

Кількість балів		Критерії оцінювання
робота наукового характеру	робота теоретично-прикладного характеру	
8	4	робота має самостійний, творчий характер; роботі притаманна внутрішня послідовність, логічність і завершеність.
7	3	робота має самостійний характер; робота містить протиріччя, відсутня достатня аргументація висновків та завершеність у них.
6	2	Робота має самостійний характер, але містить хибні та неаргументовані висновки
5		Робота має самостійний характер, але не враховує зміни чинного законодавства
4	1	Робота має самостійний характер, але не містить аналізу матеріалів правозастосовної практики
3		Робота не має самостійного характеру, містить хибні та неаргументовані висновки, але включає аналіз чинного законодавства.
2	0	Робота не має самостійного характеру, містить хибні та неаргументовані висновки, протиріччя з положеннями чинного законодавства, проте робота відповідає вимогам до оформлення відповідного виду робіт.
1		Робота не має самостійного характеру; в роботі відсутні висновки; не відповідає вимогам що пред'являються до оформлення відповідного виду робіт.
0		Індивідуальна робота не виконана

Розрахункова шкала для оцінювання підсумкового контролю знань здобувача вищої освіти:

Вид контролю	Кількість балів	Критерії(за кожною з оцінок)
Іспит	Мах 60	<p>1. Всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, у тому числі орієнтація в інноваційних наукових доктринах та концепціях дисципліни.</p> <p>2. Здатність демонструвати чинне законодавство, а також матеріали правозастосовної практики його реалізації.</p> <p>3. Здатність демонструвати знання основної та додаткової літератури, рекомендованої кафедрою.</p> <p>3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни та використання отриманих знань у практичній роботі.</p>
	55	<p>1. Повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни.</p> <p>2. Здатність демонструвати чинне законодавство, а також знайомство із матеріалами правозастосовної практики його реалізації.</p> <p>3. Засвоєння основної літератури та знайомство з додатковою літературою, рекомендованою кафедрою.</p> <p>4. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для у практичній роботі.</p>
	50	<p>1. Достатньо повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, за відсутності у відповіді суттєвих неточностей.</p> <p>2. Наявність окремих пробілів у знанні чинного законодавства, а також матеріалів правозастосовної практики його реалізації.</p> <p>3. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою.</p> <p>4. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для у практичній роботі.</p>
	45	<p>1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією.</p> <p>2. Наявність пробілів у знанні чинного законодавства, а також матеріалів правозастосовної практики його реалізації.</p> <p>3. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою.</p> <p>4. Помилки і суттєві неточності у відповіді на іспиті за наявності знань до їх самостійного усунення або за допомогою викладача.</p>
	40	<p>1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією.</p> <p>2. Наявність значних пробілів у знанні чинного законодавства, а також матеріалів правозастосовної практики його реалізації.</p> <p>3. Ознайомлення з основною літературою, рекомендованою</p>

		кафедрою. 4. Помилки у відповіді на іспиті за наявності знань для усунення найсуттєвіших помилок за допомогою викладача.
	35	1. Прогалини в знанні чинного законодавства, а також матеріалів правозастосовної практики його реалізації. 2. Пробіли у знанні окремих частин основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 3. Наявність помилок у відповіді на іспиті.
	Min 0	1. Відсутність знань чинного вітчизняного законодавства та значної частини теоретичного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Неможливість продовжити навчання або здійснювати професійну діяльність без проходження повторного курсу з цієї дисципліни.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни «Міжнародне право та національні правові системи» виставляється в залікову книжку відповідно до такої шкали:

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100-бальною шкалою
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	4	80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	2	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		0 – 34

7. Інформаційне забезпечення навчальної дисципліни **Інформаційне забезпечення курсу**

7.1. Підручники, навчальні посібники, тексти лекцій

1. Гердеген М. Європейське право: пер. з нім. / М. Гердеген. – К.: К.І.С., 2008. – 524 с.
2. Дайнен Д. Дедалі міцніший Союз. Курс європейської інтеграції / Д. Дайнен; пер. з англ. М. Марченко. – К.: К.І.С., 2006. – 699 с.

3. Копійка В. В. Європейський Союз: історія і засади функціонування: посіб. / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко; за ред. Л. В. Губерського.– К.: Знання, 2009. – 751 с.
4. Право Європейського Союзу: навч. посіб. / за заг. ред. Р. А. Петрова. – 2-ге вид. – К.: Істина, 2009. – 376 с.
5. Право Європейського Союзу: підруч. / за ред. В. І. Муравйова. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 704 с.
6. Правова природа Європейського Союзу // Конституційне право зарубіжних країн: навч. посіб. / М. С. Горшеньова, К. О. Закоморна, В. О. Ріяка та ін.; за заг. ред. В. О. Ріяки. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – С.236-240.
7. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу: пер. з англ. / Н. Мусис. – К.: К.І.С., 2005. – 446 с.

7.2. Монографії

1. Державний суверенітет в умовах європейської інтеграції: моногр. / за ред. Ю. П. Битяка, І. В. Яковюка. – К.: Право України, 2012. – 336 с.
2. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до Європейського Союзу: моногр. / під ред. І. В. Яковюка. – К.:Право України, 2012. – 208 с.
3. Комарова Т. В. Юрисдикція Суду Європейського Союзу: моногр. / Т. В. Комарова. – Х.: Право, 2010. – 360 с.
4. Кравчук І. В. Гармонізація національних правових систем з правом ЄС / І. В. Кравчук, М. В. Парапан. – К.: Слово, 2004. – 319 с.
5. Луць Л. А. Європейські міждержавні правові системи та проблеми інтеграції з ними правової системи України (теоретичні аспекти): моногр. / Л. А. Луць. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. – 304 с.
6. Тюшка А. Договір про конституцію для Європи: генезис, юридична природа, політична цінність: моногр. / А. Тюшка. – К.: К.І.С., 2007. – 228 с.

7.3. Статті

1. Анакіна Т. Прецедентні рішення Суду Європейських співтовариств у становленні правопорядку ЄС / Т. Анакіна //Підприємництво, госп-во і право. – 2008. – № 2. – С. 49-52.
2. Бранчук І. Конституційно-правовий механізм взаємодії права Європейського Союзу та національного права держав-членів / І. Бранчук // Там же. – 2009. – № 9. – С. 18-21.
3. Венецька О. Хартія фундаментальних прав Європейського Союзу та Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: проблеми взаємодії / О. Венецька //Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб.

наук. пр. / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – 2007. – № 38 – С. 161-167.

4. Вдовиченко О. Основні зміни інституційної системи Європейського Союзу після Лісабонського договору / О. Вдовиченко // Юрид. Україна. – 2010. – № 9. – С.118-123.

5. Гладенко О. Лісабонський договір 2007 р. як новий етап еволюційного розвитку права Європейського Союзу / О. Гладенко // Вісн. Центр. виборч. комісії. – 2008. – № 1 (11). – С. 73-77.

6. Євглевська О. Л. Адаптація законодавства як умова майбутнього членства України в Європейському Союзі / О. Л. Євглевська // Держ. буд-во та місц. самоврядування. – 2009. – № 17. – С. 118-129.

7. Москаленко О. М. До класифікації джерел права Європейського Союзу / О. М. Москаленко // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – 2009. – Вип. 1 (5). – С. 55-60. – (Сер. Право).

8. Муравйов В. Види компетенцій реформованого Європейського Союзу / В. Муравйов, І. Березовська // Вісн. Київ. ун-ту ім. Тараса Шевченка: міжнар. відносини. – 2009. – Вип. 37. – С. 53-57.

9. Муравйов В. І. Асоціація як перший крок до інтеграції / В. І. Муравйов // Акт. пробл. міжнар. відносин. – 2009. – Вип. 86. – ч. 1. – С. 85-96.

10. Муравйов В. Міжнародні угоди Європейського Союзу та *acquis communautaire* / В. Муравйов // Право України. – 2012. – № 3-4. – С. 306-320.

11. Рабінович С. П. Гармонізація права України з правом Євросоюзу у контексті проблеми балансування пріоритетів національної правової політики / С. П. Рабінович // Приват. Право і підприємництво. – 2009. – Вип. 8. – С. 152-155.

12. Стрельцова О. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом: передумови, проблеми і перспективи / О. Стрельцова // Там же. – 2012. – № 3-4. – С. 87-97.

13. Трюхан В. Інституційне забезпечення адаптації законодавства України до надбання спільноти в рамках виконання майбутньої Угоди про асоціацію Україна – ЄС / В. Трюхан // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. – 2011. – № 4. – С. 230-241.

14. Шпакович О. Принципи субсидіарності і пропорційності у праві Європейського Союзу // Право України. – 2012. – № 3-4. – С. 321-328.

7.4. Нормативні акти

1. Деякі питання адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: постанова Кабінету Міністрів України № 1365 від 15.10.2004 р. // Офіц. вісн. України. – 2004. – № 42. – Ст. 2763.

2. Договір про заснування Енергетичного співтовариства від 25.10.2005 р. // Там же. – 2011. – № 1. – Ст. 1.
3. Основи права Європейського Союзу: нормативні матеріали / за заг. ред. М. В. Буроменського. – Х.: Фінн, 2010. – 392 с.
4. Перелік центральних органів виконавчої влади, відповідальних за організацію роботи з адаптації законодавства України до законодавства ЄС: затв. Протокольним рішенням Координаційної ради з адаптації законодавства України до законодавства ЄС від 10.06.2011 р. № 7. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article%3fart_id=223287414&cat_id=23281453 (дата звернення: 27.08.2020).
5. План дій “Україна – Європейський Союз” від 21.02.2005 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_693 (дата звернення: 27.08.2020).
6. Про впорядкування процесу здійснення експертизи проектів законів України та інших нормативно-правових актів на предмет їх відповідності *acquis communautaire*: наказ М-ва юстиції України від 28.04.2005 р. № 42/5 // Офіц. вісн. України. – 2005. – № 18. – Ст. 958.
7. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України № 1629-IV від 18.03.2004 р. // Відом. Верхов. Ради. – 2004. – № 29. – Ст. 367.
8. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики України: Закон України № 2411-VI від 01.07.2010 р. // Там же. – 2010. – № 40. – Ст. 527.
9. Про затвердження стратегії інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України № 615/98 від 11.06.1998 р. // Офіц. вісн. України. – 1998. – № 24. – Ст. 870.
10. Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 14. 09. 2000 № 1072/2000 // Там же. – 2000. – № 39. – Ст. 1648.
11. Протокол до Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами про Рамкову угоду між Україною та Європейським Союзом про загальні принципи участі України в програмах Союзу від 22.11.2010 р. // Там же. – 2011. – № 92. – Ст. 3360.
12. Угода про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими співтовариствами та їх державами-членами від 14.06.1994 р. // Там же. – 2006. – № 24. – Ст. 1794.
13. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 27.08.2020).

7.5. Інтернет-ресурси.

Електронний архів-репозитарій Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/> (дата звернення: 27.08.2020).

Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <http://rada.gov.ua/> (дата звернення: 27.08.2020).

Офіційне інтернет-представництво Президента України : <https://president.gov.ua/> (дата звернення: 27.08.2020)

Офіційний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <http://www.kmu.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020)

Урядовий портал URL: <https://www.kmu.gov.ua/> (дата звернення: 27.08.2020)

Офіс реформ Кабінету Міністрів України URL: <https://www.kmu.gov.ua/uryad-ta-organi-vladi/ofis-reform-kabinetu-ministriv-ukrainu> (дата звернення: 27.08.2020)

Конституційний Суд України URL: <http://www.ccu.gov.ua/> (дата звернення: 27.08.2020)

Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).

Офіційний сайт Європейського Суду з прав людини. URL: <https://echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home> (дата звернення: 27.08.2020).

Офіційний сайт Суду ЄС. URL: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/court-justice_en (дата звернення: 27.08.2020).

Офіційний сайт ООН. URL: <https://www.un.org/en/> (дата звернення: 27.08.2020).

Офіційний сайт Social Science Research Network. URL: <https://www.ssrn.com/index.cfm/en/> (дата звернення: 27.08.2020).

7.6. Матеріально-технічне забезпечення навчальної дисципліни

Передплачено доступ до Інформаційно-правових систем ЛІГА:ЗАКОН (Система ГРАНД та Система аналізу судових рішень VERDICTUM). Доступ можливий у читальному залі Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (м. Полтава, Першотравневий проспект, 5, 1-й поверх).